

De zomer van 2004 zal niet als een prima vlinderjaar in de geschiedenisboeken terecht komen. De duizend deelnemers aan de KNNV actie *Vlinders gezocht* hebben niet erg veel vlinders geteld. Maar de actie heeft wel een mooi verspreidingskaartje van de kolibriefvlinder opgeleverd.

Resultaten KNNV-waarnemingsproject 2004

Vlinders gezocht, vlinders gevonden

Sinds 1997 organiseert de KNNV jaarlijks een actie om het publiek kennis te laten maken met natuur in de tuin. Elk jaar wordt daartoe een soortgroep gekozen. In de zomer van 2004 was het de beurt aan de dagvlinders onder het motto '*Vlinders gezocht!*'

De soorten die gemeld konden worden, behoorden tot de meest algemene vlinders in Nederland die regelmatig in tuinen gesignaleerd kunnen worden, zoals de daggauwoog, de kleine vos en de citroenvlinder. De kolibriefvlinder (*Macroglossum stellularum*) is er in overleg met De Vlinderstichting bij gezet. Deze dagactieve nachtvlinder rukt de laatste jaren op vanuit het uiterste zuiden en is het interessant om te zien hoe noordelijk zij nu voorkomt. Behalve een zoekkaart is er, evenals bij de vorige projecten, een schoolkrant gemaakt die via Natuur en Milieucentra onder scholen is verspreid en gretig aftrek vond. De KNNV Uitgeverij heeft in de *In Beeld*-reeks een boekje over dagvlinders uitgebracht met meer soorten dagvlinders op de uitklapomslag. Door middel van een persbericht naar alle landelijke en regio-

nale radio- en tv stations, dag- en weekbladen en allerlei op natuur en vrije tijd gerichte tijdschriften is er landelijk bekendheid gegeven aan het project.

SLECHT VLINDERJAAR

Helaas was 2004 een erg slecht vlinderjaar. Van de 1100 deelnemers aan de actie, constateerden velen dat ze minder vlinders zagen dan in 2003. Navraag bij De Vlinderstichting leerde dat ook hun waarnemers veel minder vlinders hadden gemeld dan voorgaande jaren. Wat zou daarvan de oorzaak kunnen zijn? De maand maart van 2004 was erg zonnig met 199 uren zon in De Bilt tegen gemiddeld 140 uren. Hierdoor zijn waarschijnlijk vroeger dan normaal veel rupsen uit het ei en veel vlinders uit de pop gekomen, afhankelijk van het overwinteringsstadium van de soort. In april was het daarentegen erg slecht weer en dat kan de oorzaak zijn geweest van sterfte onder de jonge rupsen en onder de pas ontwaakte vlinders die nauwelijks de tijd hebben gekregen om eitjes te leggen. Toen de vliegtijd aanbrak, was het aantal vlinders zeer gering en dat is veel mensen opgevallen. Als het aantal vlinders van de eerste generatie klein is, dan is de tweede generatie dat ook en alleen wanneer de weersomstandigheden later in het seizoen zeer gunstig zijn, kan er toch nog een redelijk aantal vlinders van latere generaties worden waargenomen.

Gegevens over het KNNV-project '*Vlinders gezocht!*'

Aantal waarnemers	1077
Aantal waarnemingen via de post	5336
Aantal waarnemingen via de website	1560

Bij het KNNV-project stonden de schijnwerpers op de citroenvlinder (boven), de atalanta (geheel onder) en vijf andere algemene dagvlinders.

Kars Veling

KONINGINNENPAGE: SLECHT SEIZOEN IN 2004

De koninginnenpage is een soort van de Rode Lijst, die een jaar of tien geleden alleen nog maar in Zuid-Limburg werd gezien. Met name de Sint-Pietersberg was haar laatste vliegplaats. Vanaf die tijd is het erg goed gegaan met de soort en inmiddels komt deze in heel Zuid-Nederland regelmatig voor. In sommige jaren, zoals in 2003, rukt zij verder op en dan worden er in het hele land koninginnenpages gemeld.

Niet alleen zwervers worden gezien, ook rupsen worden in zulke jaren op allerlei plekken gevonden. De rupsen leven op allerlei schermbloemen, zoals venkel, dille en peen. Ze worden dan ook regelmatig in moestuinen gezien.

Het seizoen 2004 was zeker geen goed jaar voor de koninginnenpage. Op onze routes, die al vanaf 1990 worden geteld, zijn nooit zo weinig vlinders gezien als in 2004.

Veel waarnemers van het KNNV-project hebben de indruk dat ze weinig pages hebben zien rondfladderen en dat gevoel klopt dus wel.

Kars Veling is werkzaam bij de Vlinderstichting.

Het seizoen 2004 was geen goed jaar voor de koninginnenpage. Normaal wordt deze zeldzame vlinder vanuit het hele land gemeld. Maar in 2004 is de page zelden gezien.

FOTO ATALANTA: ANJA VAN WILLYCK-SIMONS, ALLE ANDERE FOTO'S OP DEZE PAGINA: PETER DUIFHUIZEN

Middelste foto: het landkaartje kan flink last hebben van een koud, regenachtig voorjaar, zoals vorig jaar het geval was.

OVERWINTERAARS

Soorten zoals de kleine vos en de gehakkelde aurelia overwinteren als vlinder en kunnen door mooi weer vroeg in het voorjaar voortijdig actief worden.

Het landkaartje overwintert als pop en de vlinder leeft gemiddeld veertien dagen. Ook die soort kan door zonnig en warm weer in het vroege voorjaar en daarna langdurig regenachtig en koud weer behoorlijk getroffen worden. Ook de tweede generatie blijft dan laag in aantal. Bij de atalanta gaat het anders: deze soort komt als trekvlinder naar ons land rond begin mei en vormt dan één tot drie generaties. Bovendien leggen atalanta's veel

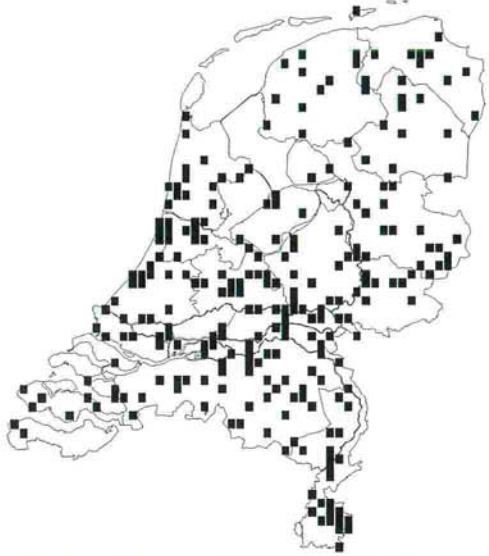
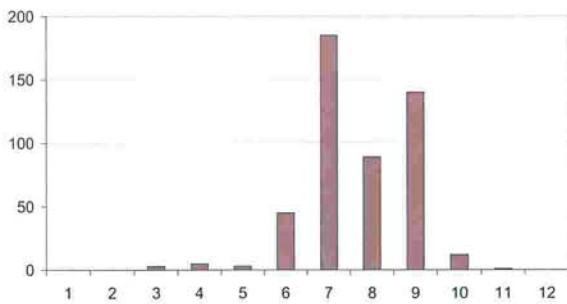
meer eitjes (800-1100, terwijl de andere genoemde soorten ongeveer 180-300 eitjes leggen). Dus de atalanta is deze keer de dans ontsprongen door pas na de slechte aprilmaand in ons land te verschijnen. Behalve de soorten die op de kaart stonden, zijn er ook andere soorten waargenomen. Daar waren 38 meldingen bij van de koninginnenpage, een soort die door kleur en formaat direct opvalt en op de Rode Lijst staat als 'gevoelig'. Deze meldingen hebben we naar De Vlinderstichting gestuurd met de vraag hier een kort commentaar op te geven. De reactie van de Vlinderstichting is te vinden in het kader rechtsboven op deze pagina.

De gehakelde aurelia overwintert als vlinder en kan door relatief warm voorjaarsweer vroegtijdig actief worden. FOTO: PETER DUIFHUIZEN Linksboven: het verspreidingskaartje van de gehakelde aurelia, gemaakt met gegevens van het KNNV-vlinderproject 2004.

Aantal waarnemingen van de kolibrievlinder per maand:

De kolibrievlinder is een trekvlinder uit Zuid-Europa die normaliter vanaf half mei in Nederland wordt gesignaleerd. Het dier kan vliegend nectar snoepen, net als een kolibrie doet. FOTO: ANJA VAN WILLYCK-SIMONS. Links: het verspreidingskaartje van de kolibrievlinder, op basis van de gegevens van het KNNV-vlinderproject 2004.

Aantal waarnemingen per maand van alle soorten

Maand	Aantal
1	4
2	2
3	106
4	147
5	170
6	477
7	1844
8	2237
9	1770
10	133
11	5
12	1

Waarnemingen per biotoop van alle soorten

Biotoop	Aantal
tuin	5788
wegberm	203
weide	199
park	199
bos	173
volkstuin	104
duin	87
heide	68
stadscentrum	38
moeras	33
strand	4

Waarnemingen per soort

Soortnaam	Aantal
atalanta	1874
boomblauwtje	614
citroenvlinder	807
dagpauwoog	693
gehakelde aurelia	995
kleine vos	1108
kolibrievlinder	485
landkaartje	320

KOLIBRIEVFLINDER

De kolibrievlinder is een trekvlinder uit Zuid-Europa, die vanaf half mei in Nederland gesignaleerd kan worden. Per jaar komen er 100 tot 200 waarnemingen binnen bij De Vlinderstichting, maar in het warme jaar 2003 zijn er vele duizenden gezien. Uit de waarnemingen van 2004 blijkt dat er geen afwijkend beeld is. Het lijkt er dus niet op dat deze vlindersoort in Nederland massaal is gaan overwinteren. In totaal is deze vlinder 483 keer waargenomen in de normale vliegtijd, namelijk tussen juni en september. De enkele waarnemingen buiten deze periode kunnen determinatiefouten zijn of een sporadische overwinteraar, zoals in de tuin van de familie Van den Berg uit Sleeuwijk, waarvandaan op 16 maart een kolibrievlinder werd gemeld. Uit het noorden van het land komen minder meldingen dan uit de duinen, het rivierengebied en Zuid-Limburg ((zie verspreidingskaartje links onder op pagina 82).

GESLAAGD PROJECT

Ondanks het slechte vlinderjaar hebben toch heel veel grote en kleine mensen van vlinders kunnen genieten, dankzij de zoekkaart en de schoolkrant.

Net als in vorige jaren werd een kwart van de 6900 vlindermeldingen via de website gedaan. We hopen dat het percentage de komende jaren flink gaat stijgen, want het invoeren van kaarten is een flinke klus.

Het invoerwerk wordt al sinds enkele jaren door vrijwilliger Marcel Ehrencron gedaan, waarvoor we hem van harte willen danken.

Voor de waarnemers zelf is het gebruik van de website leuk, omdat een ingevoerde waarneming direct op een verspreidingskaart (zoals de twee kaartjes op pagina 82) zichtbaar is.

Marijke van Damme-Jongsten is projectmedewerker bij de KNNV.

Laurens Sparrius verzorgt de websites van de publieksprojecten.

Literatuur

BINK, F.A. (1992), *Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa*. Schuyt & Co, Haarlem.

Het KNNV-vlinderproject 2004 is mogelijk gemaakt door het VSB Fonds en het K.F. Heinfonds.

